



UNIVERSITY  
OF TAMPERE

This document has been downloaded from  
TamPub – The Institutional Repository of University of Tampere

 *Publisher's version*

The permanent address of the publication is <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201306121123>

Author(s): Nummenmaa, Anna Raija; Lairio, Marjatta  
Title: Moniääninen ohjaus  
Main work: Ohjaus yliopiston oppimiympäristöissä  
Editor(s): Nummenmaa, Anna Raija; Lairio, Marjatta; Korhonen, Vesa; Eerola, Satu  
Year: 2005  
Pages: 9-14  
Publisher: Tampere University Press  
Item Type: Article in Compiled Work  
Language: fi  
URN: URN:NBN:fi:uta-201306121123

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

## MONIÄÄNINEN OHJAUS

### Näkökulmia korkea-asteen ohjaukseen

Ohjaus on nähty yhdeksi keskeisistä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toiminnan kehittämiskohteista. Vaikka korkea-asteelle on luotu uusia koulutusrakenteita, palveluita ja toimintamalleja, ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittäminen ja ohjauksen käsitteen avaaminen on jäänyt vielä suhteellisen vähäiselle huomioille. Korkea-asteen opintojen kehittäminen on kuitenkin noussut viime vuosina sekä kansallisen että kansainvälisen huomion kohteeksi. Opetusministeriö on tukenut monia kansallisia korkea-asteen ohjauksen kehittämisprojekteja, Euroopan Unioni ja OECD ovat korostaneet ohjauksen kasvavaa tarvetta ja merkitystä elinikäisen oppimisen tukijana (ks. Launikari 2003; Vuorinen 2003).

Korkea-asteen koulutuksen yhteydessä ohjauksen käsitettä voidaan tarkastella eri näkökulmista. Opintojen ohjauksen arvioinnissa korkeakoulujen ohjaukselle määrittelemät tavoitteet jakaantuivat kahteen pääryhmään: korkeakoulukeskeiset tavoitteet ja opiskelijakeskeiset tavoitteet. *Korkeakoulukeskeiset tavoitteet* liittyvät pääosin korkeakoulujen määrällisiin tavoitteisiin, opinto -ja tutkintotavoitteisiin. Tällöin ohjauksessa korostuu opiskelun tehostaminen, lyhentäminen ja keskeyttäminen. *Opiskelijakeskeiset tavoitteet* sisältävät puolestaan opiskelijan tukemista tavoitteellisessa opiskelussa, kehittämisessä oman alansa osaajaksi ja asiantuntijaksi sekä henkilökohtaisessa kehityksessä ja kasvussa. (Moitus ym. 2001, 24–25.)

Korkea-asteen ohjaus onkin laajasti ymmärrettävä toimintana, jossa on kyse yliopiston ydinprosessien sekä opiskelijan opiskelu-, oppimis- ja asian-tuntijuuden kehittymisprosessien yhteensovittamista. Ohjaus liittyy rekry-tointiin, valintoihin, opiskelun kokonaissuunnitteluun, oppimisen ohjaukseen, opiskelun sekä muun elämän yhteensovittamiseen sekä työelämään suuntautumiseen. Käytännön toimintana opintojen ohjaus on erilaisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden ja toimijoiden moniääninen verkosto, jonka hahmottaminen on opiskelijalle vaikeaa ja tämän vuoksi se saattaa jäädä helposti näkymättömäksi. Opiskelijalle ohjaus saa näkyvät kasvot ennen kaikkea opiskelijoiden sekä ohjaus- ja neuvontatyötä tekevien kohtaamisissa ohjauksen eri areenoilla opintopolun eri vaiheissa. Opiskelijan opintopolkua tulisikin tarkastella rinnakkain neuvonta- ja tukipalveluiden kanssa, jolloin ne voidaan sovittaa ajallisesti yhteen (ks. Moitus ym. 2001, 26).

Korkea-asteen ohjausta voidaan jäsentää ja kuvata eri tasoilla. Laajimmillaan se nähdään osana korkeakoulun palvelujärjestelmiä sekä näihin liittyvinä ammatillisina käytänteitä. Ohjauksen eri alueet – opiskelu- ja oppimisprosessien sekä asiantuntijuuden kehittymisen ohjaus, työ- ja urasuunnittelun ohjaus sekä opiskelijoiden psykososiaalinen tuki – toimivat keskeisinä ohjaustoiminnan sisällöllisten painoalueiden jäsentäjinä. Ohjauksen toimintakenttinä ja näyttämöinä ovat puolestaan opiskelijan erilaiset formaalit ja ei-formaalit opiskelu- ja oppimisympäristöt. Yhä merkityksellisempiä oppimisympäristöjä ovat verkkoympäristöt ja -oppiminen erilaisine sovelluksineen sekä työelämäorientaatiota tukeva työssäoppiminen. Näissä ohjausta toteutetaan eri tavoin mm. järjestelmätasolla (opetussuunnitelma, ohjaussuunnitelma) sekä erilaisin ohjauksellisin metodein (yksilö- ja ryhmäohjaus). Opetussuunnitelma onkin nähtävä yhtenä ohjauksen kehittämisen välineenä, jossa konkretisoituu opetuksen ja ohjauksen käytännön järjestelyt erilaisina pedagogisina ratkaisuin.

Opiskelu on luonteeltaan pitkäkestoinen ja monivaiheinen tulevaisuuteen suuntautuva prosessi. Suunnitellessaan opiskeluaan opiskelija asettaa sille erilaisia tavoitteita. Tavoitteita muodostetaan yleensä vertailemalla omia motiiveja, kiinnostuksen kohteita ja arvoja sekä ennakoituja tulevia tapahtumia

keskenään. Ennakoinnit sisältävät mm. käsityksiä itsestä opiskelijana, oppijana ja tutkielman tekijänä sekä omasta osaamisesta ja omista vahvuuksista. Näihin sisältyy myös jäsenyyksiä ympäröivästä maailmasta, kuten tulevaa opiskelua, työelämää sekä muuta elämää koskevia visioita ja suunnitelmia. (Nurmi 1991.) Opiskelijan tietoista tulevaisuuteen suuntautumista pyritään edistämään jokaisen opiskelijan kanssa laadittavalla henkilökohtaisella opiskelusuunnitelmalla (HOPS), jonka toteutumista tuetaan ohjauksen keinoin.

Opiskelu ei ole kuitenkaan muusta elämästä irrallaan oleva tapahtuma, vaan se sijoittuu osaksi opiskelijan laajempaa sosiaalista elämänkenttää. Sen perusrakenteina ovat opiskelijan elämäntilanne ja henkilökohtainen opiskeluvaihe. Opiskelijan yleinen elämäntilanne koostuu asumisesta, taloudellisesta tilanteesta, ihmissuhteista, vapaa-ajasta ja harrastuksista, perhe-elämästä ja yhä useamman kohdalla myös osallistumisesta työelämään. Opiskelu yliopistossa toteutuu tieteenaloittain vaihtelevissa laitos- ja opiskelukulttuureissa (ks. Ylijoki 1998).

Kehitettäessä korkea-asteen ohjausta on perusteltua ottaa lähtökohdaksi opiskelijan koko opintopolku – opiskelijaksi hakeutuminen, opiskelun aloittaminen, opiskelu sekä työelämään suuntautuminen ja sijoittuminen. Opintopolun eri vaiheissa opiskelijalla on erilaisia yksilöllisesti vaihtelevia ohjauksellisia tarpeita, joihin korkea-asteen ohjauksen tulisi vastata. Opin-tojen ohjauksen lähtökohtana on yhtäältä opiskelijan vastuu opinnoistaan ja toisaalta yliopiston vastuu siitä, että opiskelijalla on mahdollisuus rakentaa itselleen mielekäs tutkinto kohtuullisessa ajassa (ks. Moitus ym. 2001, 24).

## Kirjan näkökulma ohjaukseen

Viime vuosina on ilmestynyt useita ohjausta käsitteleviä suomenkielisiä kirjoja, joissa ei kuitenkaan ole käsitelty laajemmin ohjausta yliopiston oppimisympäristöissä. Tämän kirjan tarkoituksena on tehdä näkyväksi yliopistossa tapahtuvan ohjauksen monimuotoisuus, monitoimisuus sekä moniäänisyys.

Ohjauksessa on yhtäältä kyse yliopiston palvelujärjestelmästä, joka muodostuu erilaisten ohjauksellisten toimintojen organisoinnista. Toisaalta ohjauksessa on kyse ammatillisesta auttamis- ja asiantuntijatyöstä, jonka tuella opiskelija voi rakentaa itselleen mielekkään opiskelu- ja oppimisprosessin.

Ohjauksen tarkoituksenmukainen toteuttaminen edellyttää, että eri toimijoilla on yhteisesti jaettu tulkinta ohjauksen perustehtävästä. Tässä kirjassa näemme ohjauksen perustehtävänä opiskelijan opiskelu-, oppimis- ja asiantuntijaksi kehittymisen prosessien tukemisen. Kirja muodostuu viidestä temaattisesta kokonaisuudesta, joissa kirjoittajat tarkastelevat ohjausta eri näkökulmista ja positioista. Tavoitteena on saada kuuluviin sekä opiskelijan että ohjaajan oma ääni.

Luvussa 2 ”Opiskelu ja ohjaus opiskelijoiden kertomana” tarkastellaan ohjauksen perustehtävien toteutumista opiskelijoiden näkökulmasta. Marjatta Lairion ja Leena Penttisen artikkelissa *Kohti uutta ohjauskulttuuria* kuvataan aluksi korkea-asteen ohjaustarpeiden lisääntymiseen liittyviä tekijöitä, ohjauksen haasteita korkea-asteella sekä opiskelijakeskeistä holistista ohjausmallia. Opiskelijoiden kokemusten tarkastelua perustuu Jyväskylän yliopistossa vuonna 2004 toteutetun opiskelijakyselyn tuloksiin. Tarkastelun keskiössä on opetushenkilöstön rooli holistisen ohjausmallin ensimmäisenä ohjaustahona. Sakari Saukkonen kuvaa artikkelissaan *Antakaa meille ihmissiä...* Jyväskylän yliopiston opiskelijakyselyn tulosten pohjalta opiskelijoiden ohjauksellisia tarpeita sekä heidän kokemuksiaan eri ohjaustahoilta saamastaan ohjauksesta opintopolun eri vaiheissa. Vesa Korhonen tarkastelee artikkelissaan *Merkittävät oppimiskokemukset yliopisto-opiskelussa* yliopisto-opiskelua kasvatustieteiden tieteenalaohjelmasta valmistuneiden kirjoitelmien pohjalta. Hän pohtii myös aineistosta esiin nousseiden teemojen valossa opinto-ohjauksen kehittämishaasteita. Satu Eerola ja Totte Vaden tarkastelevat artikkelissa *Vailla punaista lankaa vai vailla kysymystä?* yliopisto-opiskelijoiden uutta, opintojen hahmottamattomuuteen liittyvää kysymystä, joka on noussut esille opiskelijaterveydenhuollon ja opintopsykologien työssä viime vuosien aikana. Kirjoittajien välisessä dialogissa pyritään jäsentämään yliopisto-opiskelijaksi ja oppijaksi kasvamisen prosessia.

Luvussa 3 ”Ohjaus kohtaamisina” esitellään kahta ammatillisen auttamisen työmenetelmää. Anna Raija Nummenmaan artikkeli *Henkilökohtainen ohjauskeskustelu* käsittelee yleisellä tasolla ammatillisen keskustelun eri työmuotoja sekä erityisesti henkilökohtaista ohjauskeskustelua, Anna Raija Nummenmaan ja Liisa Lautamatin artikkeli *Ryhmässä ja yhdessä – opiskelun työprosessien ohjaus* keskittyy ryhmässä tapahtuvaan ohjaukseen. Molempien artikkelien lähtökohtana on opiskelijalähtöinen työskentely ja tavoitteena on opiskelijaryhmän ja opiskelijan omien resurssien käyttöönotto ja voimaantumisen. Sekä ryhmäohjaukselle että henkilökohtaiselle ohjauskeskustelulle tarjoutuu opiskelijan opintopolun varrella monia luontevia ohjaustilanteita, kuten esimerkiksi henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS), erilaisien oppinnäytetöiden ja harjoittelun/työssäoppimisen ohjaus.

Opetussuunnitelmatyötä uudistavana yhtenä periaatteena on korostettu työelämäyhteyksien – harjoittelun – integroimista tiiviimmin osaksi oppimisympäristöjä. Ohjauksen tehtävänä on koko koulutusprosessin ajan tukea opiskelijan asiantuntijuuden kehitymisprosessia sekä orientoitumista työelämään. Luku 4 ”Ohjaus opiskelijan työelämäorientaation tukena” keskittyy näihin kysymyksiin. Vesa Korhosen artikkeli *Kehittävää työelämäorientaatiota tukeva ohjaus* käsittelee työn ja koulutuksen rajapinnalla tapahtuvaa oppimista sekä työelämäorientaatioita tukevaa työssäoppimisen ohjausta. Helvi Kaksosen artikkelissa *Työssäoppimisen ohjaus ongelmaperustaisessa oppimis- ja tietoympäristössä* paneudutaan koulutuksen ja työelämän integraation toteuttamismahdollisuuksiin ongelmaperustaisessa opetussuunnitelmassa.

Verkossa tapahtuvan opiskelun ja oppimisen ohjaamisesta on tullut tärkeä ja näkyvä ohjauksen toiminta-alue. Vaikka verkko-ohjauksen rajat tulevat vastaan silloin kun ohjaus nähdään dialogisena suhteena, verkossa on kuitenkin mahdollisuus kehittää opiskeluun ja oppimisprosesseihin liittyvää ohjausta. Luku 5 ”Opiskelun ja oppimisen ohjaus verkossa” käsittelee yleisemmin verkko-ohjauksen kysymyksiä sekä esittelee joitakin hyviä käytänteitä. Vesa Korhosen artikkeli *Oppiminen ja sen ohjaaminen verkko-opiskelussa* avaa yleisiä pedagogisia näkökulmia ohjauksen mahdollisuuksista verkkoympä-

ristössä. Janne Matikainen ja Pekka Aula pohtivat artikkelissaan *Tutkielman ohjaus verkossa* opinnäytetyön ohjaukseen liittyviä mahdollisuuksia verkkoa hyväksi käyttäen. Uudistuneen tutkintorakenteen myötä ePortfolio on nähty yhtenä keskeisenä opiskelijan opiskeluprosessin ja oman asiantuntijuuden kehittämisen työvälineenä. Tähän teeman keskittyy Marja Kankaanrannan ja Jenni Kaiston artikkeli *Digitaaliset portfoliot yliopisto-opiskelun ohjauksen välineenä*.

Yliopistot ja korkeakoulut ovat organisoineet ohjaustoimintaansa omista lähtökohdistaan hieman eri tavoin. Tämä on perustunut osin erilaiseen tulkintaan ohjauksen käsitteestä, perustehtävästä sekä ohjaukseen liittyvästä työnjaosta. Luvussa 6 ”Ohjaus yhteisöllisenä ja moniammatillisena osaamisena” keskeisenä ohjauksen kehittämisen tavoitteena nähdään eri ohjaustahojen kollegiaalinen yhteistyö, jossa pyritään kokonaisvaltaisesti jäsentämään ohjaustoiminnan tavoitteita ja tehtäviä. Anna Raija Nummenmaa lähestyy artikkelissaan *Ohjauksen osaaminen ja moniammatillinen osaaminen ohjausta jaettuna asiantuntijuutena ja yhteisöllisenä toimintana*. Hän kuvaa yleisellä tasolla ohjaustyön edellyttämää moniammatillista osaamista ja sen kehittämistä. Marjatta Lairion ja Leena Penttiseen artikkelissa *Uuden ohjauskulttuurin haasteita täydennyskoulutukseen* keskeisenä ohjauksen kehittämisen välineenä nähdään täydennyskoulutus. Systemaattinen ja jatkuva täydennyskoulutus antaa välineitä ohjauksellisten kompetenssien kehittämiseen, jolloin ohjausta voitaisiin tarkastella osana yliopiston kokonaisvaltaista pedagogista kehittämistä ja laadunvarmistusta.